

СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ НА МЕСОДАЙНОТО ГОВЕДОВЪДСТВО В РЕПУБЛИКА УКРАИНА

Гл. ас. д-р Николай Марков, ncm64@mail.bg

**Отдел „Планинско животновъдство и биотехнологии в животновъдството“
Институт по планинско животновъдство и земеделие, Троян 5600**

Резюме: Разглежда се състоянието и перспективите за развитие на месодайно говедовъдство в Украйна. Изследването е проведено през периода 2012-2015 година. Обект са били ферми, стопански организации, кооперации и държавни институции занимаващи се с месодайно говедовъдство в република Украйна.

Съществуват исторически, природо-климатични, фуражни и стопански предпоставки за развитие на месодайно говедовъдство в република Украйна. Наблюдава се наличен генофонд от местни породи (Украинска, Волинска, Полеска и Южна месна) и интродуцирани чуждестранни породи (Абердин Ангус, Сименатал, Шароле и Лимозин). Технологиата и организацията на месодайното говедовъдство в условията на интензивно земеделие във всички природо-климатични зони и административни райони е основно отработена, анализирана и усвоена.

Ключови думи: месодайно говедовъдство, породи, крави, програми, кръстоски, отродия

JEL: Q12

STATE AND PERSPECTIVES OF THE SITUATION HERITAGE IN THE REPUBLIC OF UKRAINE

Head Assist. Prof. Nikolay Markov, PhD, ncm64@mail.bg

**Department of Mountain Breeding and Biotechnology in Animal Breeding
Institute of Mountain Livestock and Agriculture, Troyan 5600**

Abstract: The situation and prospects for the development of meat-bearing cattle in Ukraine have been discussed. The survey was conducted over the period 2012-2015. Facilities were farms, business organizations, cooperatives and state institutions involved in meat-breeding cattle in the Republic of Ukraine.

There are historical, natural-climatic, fodder and economic prerequisites for the development of meat-bearing cattle breeding in the Republic of Ukraine. An existing gene pool of local breeds (Ukrainian, Volyn, Poles and Southern meats) and imported breeds (Aberdin Angus, Simeanal, Sharole and Limosin) are observed. The technology and organization of meat-based cattle breeding in the conditions of intensive agriculture in all nature-climatic zones and administrative regions is mainly worked out, analyzed and utilized.

Keywords: beef cattle breed, breeds, cows, programs, crosses, breeds

JEL:Q12

СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ НА МЕСОДАЙНОТО ГОВЕДОВЪДСТВО В РЕПУБЛИКА УКРАИНА

Гл. ас. д-р Николай Марков, ncm64@mail.bg

**Отдел „Планинско животновъдство и биотехнологии в животновъдството“
Институт по планинско животновъдство и земеделие, Троян 5600**

Въведение

Във всички страни по света проблемът за задоволяване на нуждите на населението от говеждо и телешко месо се решава с развитие на интензивно месодайно говедовъдство.

Украйна е индустриално-аграрна страна в Източна Европа в преход към пазарна икономика. По-голяма част от страната е равнинна. Само на запад и в южните части на Крим релефът е планински. Лятото е топло и сухо. Тя граничи с Черно море и Азовско море на юг, с Русия на изток, с Беларус на север и с Полша, Словакия, Унгария, Румъния и Молдова на запад. Площта ѝ е 601856 км², от които 559726 км² суша и 42130 км² водна площ. Украйна има природно дадена гъста речна мрежа. През нея протичат големите източноевропейски реки Днепър, Днестър, Южен Буг, Припять и Десна. Населението на страната е 43 милиона жители (2001). От тях 72 % са украинци, 17,3 % са руснаци, а останалите са 100 други народности, като 0,4 % са българи.

Говеда от специализираните месодайни породи започват да се внасят и отглеждат в Украйна, която тогава е част от СССР, още през периода 1953-1972 година. През 1972 година инициативните украински учени Кравченко, Эйсер, Погребняк, Спир и Зубец отчитайки разнообразните природо-климатични зони в република Украйна разработват методика за създаване на украински местни месодайни породи говеда в различните региони на страната. От тогава до днешно време страната развива месодайно говедовъдство с по-големи или по-малки темпове повече от 50 години.

Данкверт и Дунин считат, че основата на евтините технологии в производството на говеждо месо от месодайни породи са туровите отелвания, евтиния фураж, доброто отглеждане през периода крава-кърмачка теле, и паша в оградени пасища (Данкверт, Дунин, 2002). Това позволява да се получат здрави телета, които при продължаващо угодяване дават с 10-15% по-висок прираст и по-ниска себестойност сравнени с телета получени от млечни породи.

Лиса посочва, че поголовието от специализирани месодайни крави е неравномерно разположено на територията на Украйна, като традиционно е съсредоточено в Централните и Западните региони, съобразено с природните и климатични условия (Лиса, 2009).

Дарджонов приема, че трябва да спре фаворизирането на супер едрите производители и да започне да се говори за фермерско земеделие, в което място имат и се подкрепят дребни и средни земеделски производители (Дарджонов, 2011, 2012).

Цел на настоящото изследване е да се направи анализ на състоянието на месодайно говедовъдство в република Украйна, начините на създаването му, породния състав на стадата и месодайните кръстоски, големината на

стопанските единици, развъдните организации, фуражната база и икономическата ефективност на фермите.

Материали и методи

Изследването се проведе през периода 2012-2015 година. Предмет на изследването бе тенденции в развитието на месодайното говедовъдство в република Украйна. Обект бяха ферми, стопански организации, кооперации и държавни институции занимаващи се с месодайно говедовъдство в република Украйна.

Проведеното изследване се основава на анализ на научни трудове на чуждестранни автори, информационни бюлетини на международни организации, доклади и бюлетини на Министерството на земеделието и горите, справочници и регистри на Националния статистически институт.

Основните методични подходи в изследването са системният подход и емпиричните методи: измерване, наблюдение, индукция, дедукция, оценка, съпоставяне. Използвани са ретроспективен, дескриптивен и статистически методи.

Информацията е представена текстово и с помощта на диаграми и таблици. При обработката на текста и емпиричните резултати от изследването, приложение намериха пакетите на Microsoft Office, Word и Excel.

Резултати и изследвания

Развитието на месодайното говедовъдство в република Украйна започва с внос на говеда от специализирани месодайни породи и сперма от тествани месодайни бици.

През периода 1953-1972 са били внесени 981 разплодни говеда предимно от породите Абердин Ангус, Шароле, Лимузин, Херефорд, Санта Гертруда, Шортхорн и Кианина. В това число били и 342 племенни крави бикопроизводителки. По-късно били внесени малки количества сперма от породите Маркиджана и Галовей.

В Украйна започнала реализация на мащабен проект по изучаване стопанско-биологичните особености на различните породи в различните климатични зони на страната и промишлено кръстосване на крави от млечните и комбинирани породи с месодайни бици. В този проект били включени около 980000 крави юници, като през 1979 година те достигнали 1400000 броя. Животните от почти всички внесени породи са се аклиматизирали добре в различните зони на Украйна. Получени кръстоски при промишлено кръстосване показвали по-висока живо тегло с 10-12 % сравнени с аналозите си от млечните и комбинираните породи имали и по-добро оползотворяване на фуража и по-висок кланичен рандеман с 10-15%.

Още тогава украинските учени и селекционери са определили точно, основните концепции за увеличаване на месодайното говедовъдство в страната:

- Интензивно възпроизводство на базата на местните и специализираните месодайни породи
- Масово използване на юници от неактивната част на млечните и комбинираните породи говеда за промишлено кръстосване с месодайни бици от специализираните месодайни породи

- Използване на трансплантацията на ембриони и плазма в племенните заводи и племенните ядра, позволяващи от високо продуктивни родители да се получат вместо едно по 20-30 телета.

Основните елементи на технологията са класически: крава-кърмачка – теле, като угодяването се извършва в специализирани телеугоителни ферми след навършване на 8-месечна възраст. В малък % от фермите екстензивно телетата се угодяват там, където са получени. Изборът на порода е специфичен за различните региони. Месодайното говедовъдство в Украйна се развива на базата на използване на груби, тревни фуражи, получавани предимно от ливади и пасища сети фуражни култури.

Към провеждане на настоящото изследване в Украйна има 102 специализирани месодайни племенни стопанства от които 23 племенни заводи. В страната има няколко асоциации, които се занимават с месодайно говедовъдство:

- Национално обединение по племенно дело в животновъдството „Укреплемобъединение”,
- Обединение на държавни племенни заводи в Украйна „Укрдержплемзаводы”,
- Украинска отраслова производствено-научна асоциация „Мясное скотоводство”,
- Украинский клуб аграрного бизнеса (УКАБ).

Местни месодайни породи и отродия отглеждани в Украйна са:

1. Украинска месодайна порода. Развъжда се в 11 племенни предприятия, предимно в централния район - Полтавска, Черниговска и Черкаска област. Общата численост около 14 000 броя. Породата е получена по метода на сложното възпроизводително кръстосване, с използване на четири породи: Шароле, Кианина, Симентал и Сива украинска. Животните се отличават с добър ектериор и изразени месни форми. Живото тегло на биците е 1000-1250 кг, а на кравите е 600-720 кг, на телетата при отбиване на 7-8 месеца 210-220 кг. На 18 месеца телетата достигат живо тегло 560-580 кг. Средно дневен прираст 1208 г при използвани 6,8 крѐмни единици (КЕР). Кланичния рандеман е 59-63 %. Средната възраст на първо отелване е 30 месеца. Междуетелният период е 400 дни. В породата са обособени 7 заводски линии и 72 фамилии от 2 типа.

2. Волинска месодайна порода. С развъждането и реализацията и се занимават 15 базови стопанства разположени предимно във Волинска област и в областите Лвовска, Тернополска и Ровенска. Стадото наброява около 13 000 глави. Утвърдена е официално с Указ № 355 от 30 декември 1994 година на Министерството на селското стопанство на Украйна, тя е на второ място по обем на развъждане в страната. Създадена е в Ковелския научно изследователски институт чрез сложно възпроизводително кръстосване на Черно-шарени и Червени полски крави с бици от породите Абердин Ангус, Херефорд, Лимузин. Животните имат крепка по тип конституция, добре развити мускулни форми средна дебелина на кожата. Цветът на космената покривка варира от светъл до тъмно червен. Живото тегло на биците е 950-1050 кг, а на кравите 500-550 кг. На 18 месеца телета тежат 470-590 кг. Кланичният рандеман е 60- 65 %. Пригодена е за отглеждане в районите на Западна

Украйна, характеризиращи се с високи температурни амплитуди и бедна фуражна база. Генеалогичната структура на породата е предствана от 6 линии.

3. Полеска месодайна порода. Развъжда се основно в Житомирска област, но се среща и в Львовска, Ровенска и Черниговска област. Поголовието ѝ обхваща 170 000-18 000 говеда. Породата е създадена чрез сложно възпроизводително кръстосване на крави от Черниговския и Преднестровския тип на Червеното степно говедо с бици от породите Абердин Ангус, Кианина и Шароле. Животните са безроги, показват светло кафяв цвят на космената покривка със синкави отенъци. Дълги са, широкочели с неголяма замускулена шия, с окръглени форми и добре замускулени крайници. Живото тегло при биците е 950-1100 кг, а при кравите 510-530 кг. При отбиване на 7-8 месеца телета тежат 22-240 кг. На 18 месеца телета тежат 520-570 кг. Кланичният рандеман е 65%. За получаването на 1 кг прираст са необходими 6-8 КЕР. В породата са обособени 7 заводски линии.

4. Сива украинска порода. Съсредоточена е в Днепропетровска област, определена е за намаляваща и изчезваща, наброява по-малко от 300 крави. Създадена е в резултат на древна многовековна народна селекция. Най-голяма племенна стойност имат стадата на совхозите „Поливановка” и „Ворошилов”. Породата е от аборигенен тип за работа, мляко и месо, като в последно време специализацията ѝ е в месен тип. Показва крепка конституция и добре замускулени форми. Наблюдава се сив до бял цвят на космената покривка. Телета се раждат кафяво сиви и постепенно избледняват. Живото тегло при биците е 900-1000 кг, а при кравите 600-700 кг. На 7-8 месеца при отбиването си телета тежат 180-210 кг., на 18 месеца телата тежат 440-450 кг. Кланичният рандеман е висок 69%. Кожата е изключително здрава и висококачествена.

5. Южна месодайна порода. Отглежда се в Одеска, Херсонска и Запорожка области в шест предприятия. Наброява около 12 000 глави. Създадена по методите на хибридизацията чрез кръстосване на Червената степна порода с бици от породите Кубинско зебу, Санта-Гертруда, Шортхорн, Херефорд и Шароле. Породата е специализирана за екстремни засушливи условия на юга. Животните се отличават с високи адаптационни качества и устойчивост на редица заболявания, повишена продуктивност и плодовитост, добро оползотворяване на фуража, добри местни форми и приспособеност към пасищни условия. Пасищният период продължава 300-330 дни. Живото тегло на биците е 900-1000 кг, а на кравите 520-550 кг. Телета при отбиване на 8 месеца са 200-220 кг, а на 18 месеца 550-600 кг. Среднодневния прираст е 1000-1200 гр. Кланичният рандеман е 60-62%. Породата се използва както за чистопородно развъждане, така и за промишлено кръстосване.

6. Знаменско отродие на Южната месодайна порода. Наброява по-малко от 600 глави. Отглежда се в Кировградска област в 4 селскостопански предприятия. Утвърдено е с Указ на Министерството на аграрната политика на Украйна № 52/04 от 16.01.2009 година. Типът е създаден по пътя на сложното възпроизводително кръстосване на Червеното степно говедо с бици на породите Шароле и Абердин Ангус. Живото тегло при биците е 800-1000 кг, а при кравите 530-550 кг. На 7-8

месеца теглото при отбиване е 190-230 кг. На 18 месеца живото тегло е 540-560 кг. Кланичният рандеман е 62-64%.

Интродуцирани специализирани месодайни породи отглеждани се в Украйна са:

- Абердин Ангус. Породата се отглежда в 24 специализирани ферми в 12 области, предимно в Централния и Западния район. Обхваща поголовие от около 20 000 говеда. Притежава отлични месни качества, скорозреелост, дребен ръст (височина при холката при кравите – 115см., а при биците 135см), черен цвят и отлично развита мускулатура. Кравите тежат около 500кг., а теглото на биците е 700-900кг. На 7-8 месеца телетата тежат след потбиването си 200-220кг. Кланичният рандеман – е 65-68%. Месото е прослоено с мазнини – мраморирано и с много добро качество. Породата е много подходяща е за промишлено кръстосване

- В малки стада до 300 глави се отглеждат породите Шароле, Лимузин и Бълон д' Акитен. Това са френски породи говеда с изключително добри месодайни качества. Произхождат от средна и югозападна Франция. Тези породи са къснозрели, с голям ръст и живо тегло и висока растежна способност. При клане показват висок кланичен рандеман, обилно замускулен труп и високо качество на месото.

- Сименталска порода. Наброява поголовие от около 900 животни. Една от най-едрите, масово разпространени месодайни породи, с добре развити мускули. Биците тежат приблизително 1050-1200кг, а кравите – 700-900кг. На 4 месеца телетата тежат 140-160 кг. Породата се характеризира с висок ръст и масивна глава. Кланичният рандеман е 60-62%. Среднодневният прираст е 1000-1300гр. Цветът на космената покривка на породата е червен до кафяв с бели петна.

В Украйна напълно са заличени и не се отглеждат вече в страната специализираните месодайни породи Херефорд и Пиомонт.

За да бъдат овладени негативните тенденции в месодайното говедовъдство в Украйна правителството, парламентът и научни колективи от Научно- изследователски институти са изготвили, предложили, постановили и внедрили следните закони и концепции:

1. Закон за племенното дело в животновъдството-№3691 XII от 15.12.1993г.
2. Закон за общодържавна програма за селекция в животновъдството до 2010 година-№1517 – ИУ от 19.02.2004 г.
3. Закон за държавно подържане на селското стопанство на Украйна- №1877 IV 27.07.2004г.
4. Концепция за общодържавна целева програма за селекция в животновъдството от 25.10.2010 г.

През 1990 година в Украйна са се отглеждали 25 194 800 броя говеда от които около 700 000 месодайни говеда и кръстоски. През 2013 година броят на говедата е редуциран до 4 645 900 броя или се наблюдава намаление с повече от 5, 2 пъти.

Анализът на състоянието на месодайното говедовъдство в Украйна показва, че през 2003 година в страната са се отглеждали 9 108 400 говеда, в това число 4 715 600 дойни крави и 26 500 чистопородни месодайни крави, а през 2013 година в страната се отглеждат 4 645 900 говеда, в това число 2 554 300 дойни крави и 46 100 чистопородни месодайни крави.

Прегледът на статистическите данни за период от десет години показва трайна тенденция към намаляване на броя на говедата в страната, в това число и броя на дойните крави, и минимално увеличение на броя на чистопородните месодайни крави. Най-голямо увеличението се наблюдавало през 2008 година, съответно 56 600 броя племенни чистопородни крави.

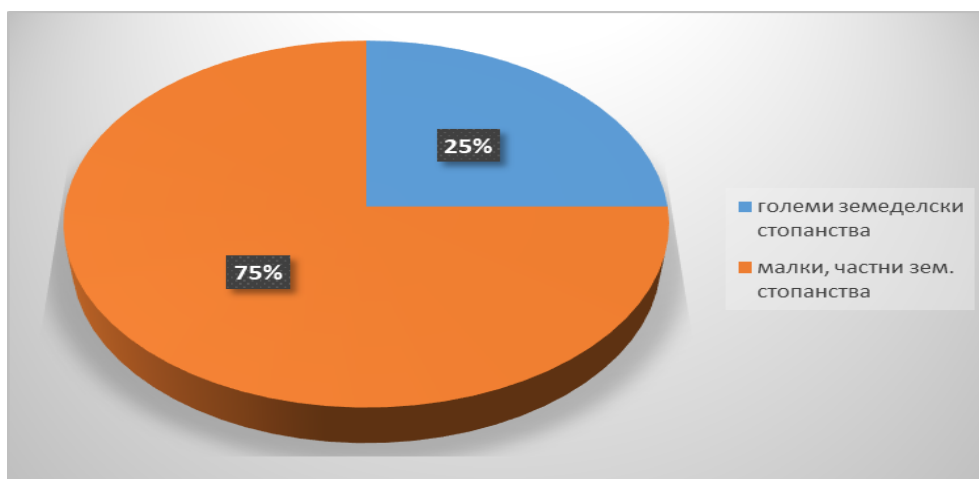
Таблица 1

Динамика на поголовието от говеда

Показатели	2003	2004г.	2005г.	2006г.	2007г.	2008г.	2009г.	2010г.	2011г.	2012г.	2013г.
Брой говеда в хил.	9108,4	7712,1	6902,1	6514,1	6175,4	5490,9	5079,0	4826,7	4494,4	4425,8	4645,9
В т.ч. крави	4715,6	4283,5	3926,0	3635,1	3346,7	3095,9	2856	2736,5	2631,2	2582,2	2554,3
Месодайни крави	26,5	30,7	41,3	54,3	56,4	56,6	50,1	47,3	46,2	45,9	46,1

Източник: Производство и мировой рынок мяса в начале XXI век, Обзорная информация, Издательство ВНИИ

Анализът на съвременното състояние на месодайното говедовъдство в Украйна показва, че в началото на 2014 година в Украйна с месодайно говедовъдство се занимават по-малко от 250 ферми с различна собственост. Те отглеждат около 125 000 месодайни говеда, от които 46 100 броя чистопородни месодайни крави. В малки и средни частни земеделски стопанства се отглеждат до 75% от говедата в страната, в това число и месодайни (Фиг.1). Месодайното говедовъдство се развива в специализирани месодайни ферми, които преобладават, като малък брой от фермите са комбинирани ферми за месо. Нашите данни са близки до данните посочени от Потапчук, Микитюк, Белозерский, Геймор, Дзидзюк и Лиса и кореспондират с тях (Потапчук и кол. 2004), (Дзидзюк, 2008) и (Лиса, 2009).

Фигура 1. Видове земеделски стопанства

Причините за това състояние на месодайното говедовъдство са много и комплексни. Такива са:

- Ниските изкупни цени на готовата продукция от говедовъдството;
- Проблеми с реализацията на продукцията;
- Постепенно пренасочване на много от фермерите, занимаващи се с месодайно говедовъдство в други сфери на животновъдството, които са с по голяма икономическа ефективност.
- Много високите цени на племенните животни.
- Липсата на инвестиционни проекти и краткосрочни изгодни кредити в животновъдството.
- Недостатъчни свободни средства у фермерите.
- Относително дългият период на отглеждане при говедата.

Като допълнителни фактори, оказващи негативно влияние, се отчитат: слабата информираност сред населението, слабата реклама на месните компании и липсата на пропаганда от страна на предприятията, търгуващи с племенни месодайни животни.

Перспективи за развитие на месодайно говедовъдство в Украйна са наличният генофонд, отработената технология, добрите фуражни ресурси и сравнително евтината работна ръка.

Таблица 2

Разпределение на общите площи, обработваемите площи и ливади и пасища по страни.

Страна	Обща площ, млн. хект.	Обработваема зеделска площ, млн.хект.	Ливади, млн. хект.	Пасища, млн. хект.
Русия	521,1	190,9	115,4	70,2
Украйна	37,8	36,5	0,8	2,9
Молдова	2,6	2,4	1,8	0,3
Беларус	10,1	8,7	5,5	3,1

Източник: Производство и мировой рынок мяса в начале XXI век, Обзорная информация, Издательство ВНИИ

Важен показател, характеризиращ величината икономическа ефективност, е трудоемкостта на продукцията. Характерно за месодайното говедовъдство в Украйна е, че то има по-ниска трудоемкост в сравнение с млечното говедовъдство. Намаляването на относителния дял на живия труд е важен фактор за повишаване на производителността на труда. Месодайното говедовъдство може да бъде високо ефективен и високо производителен подотрасъл на животновъдството. Незадоволителните икономически резултати в някои ферми се дължат на причини от организационен характер. Икономическата ефективност намалява и поради факта, че животните не се изкупуват на рандеман.

Не на последно място се поставя въпросът за системно следене и за активно използване на конюнктурните изменения на международните пазари на месо. Много важен в това отношение е проблемът за оптималното съчетаване между гъвкавост и стабилност в месодайното говедовъдство и хранително-преработвателната индустрия.

Месодайното говедовъдство може да бъде рентабилно при положение, че се спазват всички елементи от технологията. Главните причини за влошаване на икономическите показатели са високите материални разходи и ниският среден дневен прираст на телета и угояваните бракувани крави. Необосновано голяма е разликата между цените на закупените импортирани или местни животни за основно стадо и цените, по които кравите и телетата се реализират при изкупуване. Ремонтът на стадата де факто е непосилна икономическа тежест на производителя.

Анализът на обработваемите площи, ливадите и пасищата показва, че има реални предпоставки за развитие на месодайно говедовъдство в република Украйна. Съотношението обработваеми площи, ливади и пасища е почти 11:1. Пасищата и ливадите са неотменима част от отрасъла месодайно говедовъдство и са свързани с неговата икономическа ефективност, като оказват позитивно влияние върху развитието му. Факторите, имащи тежест тук, са направените разходи за единица площ, получените приходи и най-оптималното използване на тези изключително важни природни ресурси.

Заклучение

Съществуват исторически, природо-климатични, фуражни и стопански предпоставки за развитие на месодайно говедовъдство в република Украйна. Основните принципи при създаване на месодайно говедовъдство са ясно поставената цел и отчитането на реалната обстановка, съобразена с наличните породи говеда, с възможностите на правилното хранене, изкуствено осеменяване, прилагане и контрол на развъдните схеми, ограничаване на неконтролируемото кръстосване и не на последно място, с аргументацията и компетентността на хората, пряко заети в този процес. Наблюдава се наличен генофонд от местни породи (Украинска, Волинска, Полеска, Южна месна) и интродуцирани чуждестранни породи (Абередин Ангус, Сименатал, Шароле и Лимозин). Технологията и организацията на месодайното говедовъдство в условията на интензивно земеделие във всички природо-климатични зони и административни райони е основно отработена, анализирана и усвоена. Прилагането на подходящи развъдни схеми и изпълнението на целите на селекционните програми от украинските производители ще ги направи желани, и конкурентоспособни партньори. За увеличаване на поголовието от месодайни говеда и производството на качествено говеждо месо, важно значение имат получаваните държавни дотации за месодайните крави, които са начин за компенсиране на загуби, и е практика в повече от страните с развито месодайно говедовъдство.

Цитирана литература

1. Данкверт С., Дунин И.(2002). Производство и мировой рынок мяса в начале XXI век, Обзорная информация, Издательство ВНИИ.
2. Дарджонов Т.(2012). Нуждаем се от фермерско земеделие, лекция
3. Дарджонов Т.(2011). Кратък курс по месодайно говедовъдство, Електронно издание, София
4. Дзіцюк В.(2008). Сучасий стан перспективи м'ясного скотарство України, Аграрний сектор України, НУБП.
5. Лиса О.(2009). Мясное скотоводство в Украине, Стратегии бизнеса, Маркетолог, Киев, Украина.
6. Потапчук В., Микитюк Д., Белозерский А., Геймор А. (2004). Мясное скотоводство, это выходно, Мясное скотоводство, Киев, Украина.
7. Держстат України (1998-2013). Поголів'є худоби та птиці у 2013 році.
8. ЛІГА.net, Сельское хозяйство Украины-реальность и иллюзии